

IMPLICIT MEMÓRIA

Gondolatok egy évtizedes vita margójára.

DAN DAVID

Babes - Bolyai Tudományegyetem
Pszichológia és Neveléstudományok Kar
Republicii u. 24 sz. Kolozsvár - 3400
E-mail: dand@psiho.ubb.soroscj.ro

Jelen tanulmány egy korábbi, a Studia Universitatis szakfolyóiratban megjelent cikkünk továbbfejlesztett változata (David, 1996). Az említett cikk az implicit memóriával, annak akaratlan és/vagy tudattalan elemeivel, valamint a pszichológiai gyakorlatra tett hatásával foglalkozott (David, 1996). E kutatásban megerősítettük a korábbi kutatások során kapott eredményeket egy sokkal pontosabb módszertani keret alkalmazása mellett, és befoglaltuk ezeket a legújabb tudományos eredmények kontextusába (afolyamat-disszociációs eljárás módszertani paradigmába). Az implicit/explicit memória megkülönböztetése a jelenlegi memóriakutatások legaktívabban vizsgált területe. Ezt a megkülönböztetést két fő paradigma vizsgálja: (1) Az előhívás szándékosságának kritériuma (RIC); (2) Afolyamat-disszociációs eljárás (PDP). A RIC szerint az implicit/explicit memória közti különbség megegyezik a nem szándékos (akaratlan)/szándékos (akaratlagos) memória közötti különbséggel. Kétféle implicit memóriával találkozunk (Graf és Komatsu, 1994; Komatsu, Graf és Utle, 1995): (1) nem szándékos, a célszó előzetes előfordulásának tudatosításával;

(2) nem szándékos, a célszó előzetes előfordulásának tudatosítása nélkül. Az explicit memória szándékos jellegű, és a célszó előzetes előfordulásának tudatosításával jár. A PDP szerint az implicit/explicit memória közti eltérés megfelel a nem tudatosított (tudattalan)/ tudatosított (tudatos) memória közti különbséggel. A PDP szembeállítja egymással a memória implicit és explicit formáit ahhoz, hogy egy adott feladaton belül a két összetevőt matematikailag is elkülönítse egymástól (Tóth, Reingold és Jacoby, 1994; 1995). A probléma a nem tudatos/tudatos, illetve az akaratlan/szándékos ellentétpárok kapcsán merül fel. Máskéntfogalmazva: mit jelent a tudatosság egy implicitmemória-tesztben? Graf és Komatsu (1994) úgy gondolják, hogy a célszó előzetes előfordulásának tudatosítása az implicitmemória-tesztben az implicit memória egy másik formájára utal, amely nem szándékos, de tudatosítja a célszó korábbi megjelenését. Jacoby (1991) szerint a célszó előzetes előfordulásának tudatosítása az implicitmemória-tesztben valójában egy (ellenőrzött vagy szándékos) explicit szennyeződés. Jacoby nem fogadja el az akaratlan tudatos memória létezését, azt nem az előhívás egyik alapfolyamatának, hanem csak az emlékezés egy jelenségének tekinti. Ez - az implicit memória lényegét, azaz annak akaratlan és tudattalanjellegét - érintő vita már csaknem egy évtizede rányomja bélyegét az implicit memóriával foglalkozó kutatásokra. Bár ez a kutatásokra serkentő hatást gyakorol, az általa kiváltott nézeteltérések negatívan hatottak és hatnak az implicit memória alapelveinek tisztázására. Három kísérletünkben a következő célokat tűztük ki: (1) annak bizonyítása, hogy a nem szándékos, de tudatos memória létezik és a PDP segítségével nem mérhető; (2) a LOP hatás (level of processing -feldolgozási szint) tanulmányozása a nem szándékos tudatos memória esetében; (3) néhány, az implicit memóriát érintőfogalmi és módszertani kérdés tárgyalása és egyértelmű következtetések levonása az implicit memóriával kapcsolatban.

Kulcsszavak: implicit memória, folyamat disszociációs eljárás, feldolgozási szint.